JOSEP BURGAS

ELS SEGADORS DE POLONIA

EPISODI DRAMATIC

ANTONI LÓPEZ, EDITOR : BARCELONA

ELS SEGADORS DE POLONIA

JOSEP BURGAS

ELS SEGADORS DE POLONIA

EPISODI DRAMATIC

ANTONI LÓPEZ, EDITOR : Llibrería Espanyola
Rambla del Mitg, 20 : Barcelona

PERA TRADUIR, ARREGLAR O IMPRIMIR AQUESTA OBRA CAL DEMANAR PERMÍS A SON AUTOR — — — — — —

TOTHOM QUE VULGUI REPRESENTARLA DEURÀ ENTENDRES AB LA «SOCIEDAD DE AUTORES ESPAÑOLES» — — —

S'HA FET EL DIPOSIT QUE MARCA LA LLEI

Antoni Lòpez, impressor : Olm, 8 : Barcelona

PERSONATGES

Agna Lemnitz.
Sergi Padlowski.
Gran Duc.
General-Governador.
Capità-Ajudant.
Oficial primer.
Oficial segon.
Pope primer.
Pope segon.
Dallaire primer.
Dallaire segon.
Dallaire tercer.
Soldats, dallaires y gent del poble.

L'acció se suposa a Poliatowna, en 1794.

608429

Aquesta obra va esser representada per primera vegada en el «Teatre Espanyol» de Barcelona, la vetlla del 2 de Novembre de 1912, per la companyia del Sindicat d'Autors Dramatics Catalans, baix el següent repartiment: *Agna Lemnitz,* donya Emilia Baró; *Sergi Padlowski,* don Joaquim Viñas; *Gran Duc,* senyor Bozzo; *General-Governador*, senyor Casanovas; *Capità-Ajudant,* senyor Capdevila (C.); *Oficial primer,* senyor Tor; *Oficial segon,* senyor Bardem; *Pope primer,* senyor Daroqui; *Pope segon,* senyor Sirvent; *Dallaire primer,* senyor Benet; *Dallaire segon,* senyor Cervera; *Dallaire tercer,* senyor Ribas.

Direcció, a carrec de don Joaquim Viñas.

ACTE UNIC

Interior d'una fortalesa en les riberes del Vístula. Al fons, ample espitllera mirador, que dona a un accidentat roquisser prop la ribera. A dreta, del mateix fons, porta-corredor d'entrada general. A esquerra, primer terme, una porta que condueix als calabossos y altres dependencies; y a dreta segon terme, una escala que condueix als glacis. Una taula ab una gran llantia encesa a l'esquerra; un jas de pots y bancs ab una manta al damunt, a la dreta; armes y planols penjats pels murs, etc.

ESCENA PRIMERA

GENERAL, CAPITÁ Y OFICIALS 1. Y 2.

OFICIAL 2.

A l'ordre, general.

GENERAL

Aquesta lletra
al palau del Gran Duc, abans les turbes
no intentin assaltarlo. *(Li entrega un paper.)*
(Oficial 2. pren el paper y se'n va pel fons.)

CAPITÁ
(que entra en aquet moment.)

Molt me temo
que no s'hi arribi a temps.

GENERAL

Tant perill corre,
el nou embaixador?

CAPITÁ

Hi han mals presagis.
L'esperit de revolta 's consolida,
y amenassa terrible la jornada.

GENERAL

¿La gent del camp, diu que ha aixecat bandera
en contra d'ell?

CAPITÁ

Contra ell y contra 'l pacte
d'intervenció austriaca, s'assegura
que han entrat decidits a Poliatowna.
Urbans y camperols, aixís que's fíxen
ab algún extrangê, el mofen, l'insulten,
perquè, si es home armat, amic de brega,
contesti rudament y motius tinguin
de provocâ 'l motí que en l'aire 's forja.

GENERAL

Guerra tindrà qui 'n busqui.

CAPITÁ

Es que la busquen.
No hi ha més que observar les fesomíes:
En els rostres llegíu l'impaciencia;
pels ulls véssa la rabia concentrada;
en els semblants, fins en l'ambient se noten
senyals del rompiment que s'aproxima.

GENERAL

Y els servidors del Duc?

CAPITÁ

Cap-cots y motxos,

no gosen ni tan sols eixir de casa.
Els que hostatjen prussians, austriács o russos,
— forasteralla de mal grà, que'n diuen, —
els preguen per que escapin a sa patria
abans no esclati franca la revolta,
per evitar trastorns y compromisos.

GENERAL

Cobarts, més que cobarts! Justament ara;
quan a punt d'entregarse tenim Wilma,
Bochnia, Sandec, Tarnow y fins Varsovia!

(Entren pel fons tres dallaires custodiats per una parella de soldats y seguits del Oficial 1.)

OFICIAL 1.

General: tres paisans.

GENERAL

Sediciosos?

OFICIAL 1.

Han sigut detinguts prop la ribera
ab armes a les mans, mentres cridaven:
«Vía fòra extrangers!»

GENERAL

Be. Deslliguèulos
y a la masmorra ab ells.

(Els soldats se'n enduen els Segadors per la porta de la esquerra. El Capitá dona una mirada interrogativa al General. Oficial 1., després de acompanyar als presoners, torna á entrar, atravessa la escena y se'n va pel fons.)

Orde rebuda
fa poc, del mateix Duc.

CAPITÁ

Pero... aquest home
vol jugâ ab foc!

GENERAL

S'hi cremarà les ales,
ans que cedir, qu'es aligot de ferro
y la seva altivesa no té límits.

CAPITÁ

Corren mals vents, no obstant. Jo juraría
que l'aligot, avui, se la tem negra.
Ell prou mana, com sempre inexorable,
mes sa veu imperiosa ja no troba,
ni en mitg dels cortisans, ni entre 'ls ministres,
el ressò d'altres temps.

GENERAL

No l'obeeixen?

CAPITÁ

Volía fê 'l cor fort, sí, presentantse
ab gran serenitat davant del poble,
pero l'instint de viure ja 'l domina.

GENERAL

No hagués deixat entrâ aqueixa caterva
de dallaires maleits, gent disoluta,
rodamóns imprudents, homes sense ordre...

CAPITÁ

Gent valenta, no obstant.

GENERAL

Més temeraria,
que valenta. Son ells que a darrera hora
han portat la basarda an els districtes.

CAPITÁ

No 'm negareu que alguns...

GENERAL

Jo os asseguro
que 'ls ciutadans honrats, els bons, els reben
ab prevenció.

CAPITÁ

Pero 's fan necessaris.
El seu treball es útil. Tot tementlos,
la ciutat se 'ls estima.

GENERAL

Avui, sent festa,
se n'hauran juntat molts?

CAPITÁ

A mils, se compten,
armats tots de picots, dalles y aixades.
¿No os hi heu fixat, aquets, quín aire dúien?...
Sorruts y malcarats, passen les portes
com si vinguessin disposats a empendre
un assalt sanguinari. Arreu hi ha rotllos
de segadors y veíns. Totes les víes
bullen d'animació. Davant les cases,
xíuxiueja tothom ab gran misteri;
y, els cridaners, sentíu que s'acaloren
parlant del plet insòlit que sostenen
la Russia y la Polonia fa mitg sigle;
comentant ab despit la violencia
dels nous embaixadors, al excedirse
en lo manat; les detencións injustes
de concellers y popes; l'últim bàndol
qu'ells creuen denigrant; les grans victories
de'n Kosciusko a Cracovia... Tot fa feixa,
en l'incendi paorós que s'inicia.
(Entra l'Oficial I., pel fons.)

OFICIAL I.

General: el Gran Duc!

GENERAL

El Gran Duc, ara?

CAPITÁ

¿El Gran Duc?... Deu venî a cercar refugi?...
(Va a guaitar al fons.)
Ell en persona, cert.

GENERAL

Com es possible?...

CAPITÁ

Dret aqui s'encamina ab gran silenci.

OFICIAL 1.

L'acompanyen dos popes.

CAPITÁ

Es que, a fòra,
dèu aumentâ el perill...

GENERAL *(a Capitá)*

Raó teníau...
(Entren el Gran Duc y els Popes 1. y 2.)

ESCENA II

GENERAL, CAPITÁ, OFICIAL 1, GRAN DUC
Y POPES 1. Y 2.

GRAN DUC

Que Santa Agna María 'ns protegeixi,
tot salvant al Imperi!

POPE 1.

Qu'ella 'ns guardi
y Sant Estanislau, el patró nostre.

GENERAL

Vos aquí, gran senyor?... Tant sol, vos deixen?

GRAN DUC

Sol ab ma dignitat.

POPE 1.

Serà una proba
ben crudel, pero humana. Es llei de vida
la soletat del bras ab l'infortuni.

GENERAL

Y els magistrats?

GRAN DUC

En lloc d'acompanyarme,
s'han fingit, uns, malalts; altres, queixosos
de la meva actitut en el conflicte.

POPE 1.

Sigueu hèroe, Gran Duc!... El sacrifici!

POPE 2.

Abans no 's perdin la ciutat y el poble,
despedíu's d'ell y abandoneu an ella.

GRAN DUC *(Ab desesperació.)*

Sols temo pel meu fill.

POPE 1.

No os deu engunia
per ell, Senyor, que en lloc segur se 'l guarda
esperant que un llaut ab remers destres

dels que solquen el Vístula os condueixi
a la nau extrangera que ha de durvos
an ell y a vos dret a més fermes terres.

POPE 2. *(signant la llunyanía.)*

Guaiteulo allí, el vaixell.

GRAN DUC

Mercès vos dono.
Mes ¿cóm sortir d'aquí, si arriba l'hora?

GENERAL

Molt facilment, Gran Duc; en la muralla
que dona al roquisser hi ha una fugida.

POPE 1.

D'allí an el riu sols hi ha un tirat de pedra.
Un corn llunyà vos donarà ben prompte
la senyal de l'embarc.

GRAN DUC

Deu ens ajudi!
Mes jo haig de resistir, que'm queden forses...
Vui que's fassi el pregó.

GENERAL

Capità!

GRAN DUC

Ordeno
la detenció del segadors. Que 's tanquin
els portals promptament. Tothom, qui sia,
ab armes al carrê!...

GENERAL *(al Capitá.)*

Trasmeteu l'orde.

(El Capitá parla baix a Oficial 1. Aquet, se 'n va pel fons.)

POPE 1.

Voleu dir?... gent armada?... Ab sa presencia,
l'inquietut es probable s'accentui.

GRAN DUC

Ha de sê aixís.

POPE 2.

¿Què dieu? ¿tancar les portes
avui ,precisament, dia de festa?
Serà causa, Senyor, de doble alarma!
Ja ho heu ben meditat?

GRAN DUC

Qui es que me'n priva?
Ho trobeu anormal! Que, per ventura,
no es anormal, fa temps, tot lo que passa?

POPE 1.

Forsosament, tal extremada mida,
ha de aumentar l'exaltació y la febre...

POPE 2.

Semblaría, ademés, que an eixos homes
els temeu.

GRAN DUC

Doncs, si; els temo y els odio.

POPE 1.

Es cert que són, molts d'ells, mateix que feres,
pero son, també, francs, cor-oberts, dúctils,
y no s'hi guanya res ab provocarlos.

POPE 2.

Si es que estan revoltats, veiem difícil
que l'orde d'un pregó basti a sotmetre'ls.

GRAN DUC

Sé l'alcans del perill y rê 'm fa tòrcer.
Vacilâ es de femelles. Si això esclata,
tinguèuho ben entès y cal que's diga:
els estaments civils y religiosos,
ab sa extranya y fatal condescendencia,
n'hauran sigut, de fet, els responsables.

POPE 1.

Permeteume, senyor, que així no opini...
Creiem justificats recels y duptes;
justificats, en part, ja que, per ara,
l'odi es sols concentrat, mes no hi ha noves
de vessament de sang en cap dels barris...

POPE 2.

Del portal de Zamek al pont Sobieski
tot ho hem seguit...

POPE 1.

Representem nosaltres
l'estat civil y a tot intent de guerra,
d'hostilitat en contra del veinatge
devem fê oposició, que la prudencia
es, del bon governar, mare amantíssima.

GRAN DUC

Demanen pau, y 'm cerquen per matarme!

POPE 2.

Exagereu, Senyor!

POPE 1.

Cal advertirvos
que aqueixa matinada s'ha dat orde
d'estar promptes ab armes trescents guardies
dependents del Concell. Se os ofereixen
per lo que pugui ocórrer. Sou ben lliure

de donar la consigna an aquets homes...
Han de fer foc? Que fassin foc! Nosaltres
ens en rentem les mans.

GRAN DUC

Es cobardía.

POPE I.

Es prudencia, Senyor.

GRAN DUC

Es odi a Russia.

POPE I.

No. Amor als homes, sense fixar patria!

GRAN DUC

Penseu en el poder del nostre Imperi!
Y si l'Imperi es poderós, en l'hora
present, jo ho soc encara pera fervos
empresonâ... o per durvos a la forca.

POPE I.

Penseu que un poble irat es una fera;
que en contra d'ell no hi poden rê 'ls esbirros,
y que, si es malvestat lo que ara 's sembri,
poden ser molt pitjors les represalies.

GRAN DUC

Mercès pels bons concells, digníssims Popes,
pero no 'ls seguiré...

POPE I.

Que Deu vos guíi
pel camí de la llum que al exit mena.

(El Gran Duc se'n va per l'escala, seguit del General. Els Popes resten un instant guaitantlo ab compassiu esguard. En aquet moment entra Sergi Padlovvski

seguit de l'Oficial 1. Vé ferit del bras; al fixarse en els Popes, en un moviment rapit, que l'oficial no pot evitar, s'agenolla y besa la mà a un d'ells. Els Popes se'n van pel fons.)

ESCENA III

EL CAPITÁ, SERGI PADLOWSKI Y OFICIAL 1.

CAPITÁ *(per Sergi)*

Ab els altres, aquet.

SERGI

Qui són els altres?

OFICIAL 1. *(a Sergi)*

No os importa; seguiu.

SERGI

Es que... Jo ho deia...
No fos cas que'm trinquesseu barrejantme
ab espíes, traidors o lladres d'honres.
Ans que això, viva Deu, penjat me veja!
(Fa una mueca de dolor produida per la ferida.)

CAPITÁ *(a Oficial 1.)*

Està ferit?

OFICIAL 1.

Del bras.

CAPITÁ

Millor sería
que 's quedés, doncs, fins que destí li donguin.

OFICIAL 1. *(a Sergi, signantli el jas)*

Espereuvos aquí.

SERGI

Prou! S'esperessin
tant les llebres al jas, ja 'n cassariem!

CAPITÁ *(baix a Oficial I.)*

Sembla valent, el Segador.

OFICIAL I.

Té l'aire
de un cínic exaltat, y fins me penso
que entre ells se'l considera un peix dels grossos.

CAPITÁ *(a Sergi)*

El vostre nom, quin es?

SERGI

Sergi Padlowski.

CAPITÁ

¿Ofici?

SERGI

Segador,... diguem dallaire.

CAPITÁ

¿Ont sou nat?

SERGI

¿Ont só nat?... Vana pregunta!
¿Que no m'heu vist, al bras, una ferida?
Doncs si oferesc ma sang per 'questa terra,
podeu endevinar que ella m'es mare.

CAPITÁ

¿Per què os han detingut?

SERGI

¿Voleu saberho?
Perquè he dit lo que sento en un lloc públic,
y, a fé, que no 'm sabrà greu repetirho,
que ja 's daleix mon cor arran de llavis.
Davant de molta gent y ab veu potenta
perquè 'm sentís tothom, vells y criatures,
he dit que es un traidor de casa nostra,
tan superb com inepte, el qui aconcella
els agravis, els críms y les infamies
en contra dels polacs pels quals sent odi.
Que de la llar fa poc ens arrencaren
empenyentnos a lluites fraticides,
llensantnos a morir perque 'ls fem nosa;
y mentrestant les tropes forasteres,
ubriagades de sang, els camps preníen
per ample hostal y, per serrall, els pobles.
Que els nostres protectors, prussians y russos
y austriacs, que tots son uns, gent famolenca,
allau d'aventurers perdona-vides,
entraren com si fos la nostra patria
país per conquistar, y, al êsse a dintre,
li robaren els furs, tot trepitxantli
les llibertats guanyades ja fa segles
a forsa de dolô y de sacrificis.
Que 'ls delegats y embaixadors que envía
el govern moscovita a Poliatowna
cometen, insensats, crudels vileses
y s'entreguen a excessos y disbauxes,
mateix que això sigués, no una colonia
d'esclaus, ni un gran ducat d'ambiciosos,
sinó un burdell per'escupirhi injuries,
per abocarhi, a dolls, concupiscencies,
que no sembla sinó que s'enmirallin
en eixa emperatriu que ha sigut dèspota
fins pel seu propi fill; en eixa reina
que donà el nostre trono á Poniatowsky
pera pagarli els goigs del adulteri,
la cambra del pecat, el llit impúdic.

CAPITÁ

Massa haveu dit, paisá, y no tornarieu

a repetirho en lloc, jo os ho prometo,
si no os tingués per boig.

SERGI

He dit, encara,
que'ls extranya que's migri, la Polonia,
terra d'hèroes oferts al sacrifici,
y s'han juntat tres regnes poderosos
pera taparli el sol perquè no creixi,
tot prenentli ab la llum, el colô y l'ànima
(Capitá y Oficial 1., fan acció de interrompre'l.)
Sí, que'l carácter seu era demòcrata
y ses institucións lliberalíssimes.
Que'ls sab greu que ens queixém, y ens atiaren
en contra de Turquía y d'altres terres
per defensâ una patria que no es nostra.
Que aceptàrem un rei de mans de Russia
y que d'això 'ns vé'l mal, d'aqueixa almoina;
un rei que'ns porta lluny a fer la guerra,
quan l'enemic pitjô 'l tenim a casa.
Que Polonia tenía abans, pels hostes,
a tothora la taula ben parada,
perquè no té res seu per qui l'estima;
y ens ho han pagat els hostes deshonrantnos
les filles, incendiant, saquejant pobles
y assassinant infants. Que ab lleis inicues
se'ns priva la defensa en els plets nostres
contra el poder reial, y ens suprimeixen,
ab la Constitució, el dret a la llengua,
al pensar y al sentir, y fins a l'aire
que respirem... He dit que la Polonia
vol êsse independent, sia com sia,
y qu'es deure de tot bon patriota
la defensa dels drets que se li neguen.
Que l'hem purgada ja, l'etzegallada
del vell protectorat; que la pubilla
te prou seny y es prou gran per trescar sola
sense caminadors ni dides seques.

OFICIAL 1. *(als soldats del fons)*

Engrilloneulo!

CAPITÁ

No! Deixa'l que digui.

SERGI

Que no 'n te prou el vostre Imperi ab sê amo,
ab tenirnos esclaus del seu capritxo
y cobrarse tributs, delmes y impostos,
que al rostre 'ns bat desatinats dicteris,
jous infamants y crudeltats monstruoses.
Que d'ensà del tractat ab Austria y Prussia
heu concitat al món en contra nostre,
desvirtuant els fets, inventant noves
que'ns poguessin fer mal davant d'Europa.
Que mentint amistats y tolerancies
ens heu portat a religioses lluites.
Ritual grec o llatí, ¿què se'ns en dona,
si Deu escolta els cors y no les llengües!
He dit que... ¡prou de pidolâ endebades!
y que, somorts, sota caliu de engunia,
hem arribat, cremant de passió y odi,
al jorn gloriós de reparâ injusticies.
Perquè he dit tot això, aixís, en veu alta,
y ab la mateixa exaltació y veemencia...
perxó m'han detingut.

CAPITÁ

El capdill, vostre?

SERGI

No 'n tením, de capdill. Ni hi ha qui 'n vulgui.
Tot són soldats allà ont hi ha avinensa
y bona comunió y franca armonía.
Un sereníssim cel brodat d'estrelles
ens està contemplant desde l'altura.
Ell presideix l'esclat. No 'n volem d'altre,
de president, en eixa nit de festa.

CAPITÁ

No deveu ignorar, foll temerari,

que, a la fi, la derrota es del més feble
y aquí el feble sou vos...

SERGI

Mai de la vida!
Net el cor, el front alt y el pit enfòra,
la fortitut, senyor, no vos la envejo.

CAPITÁ *(Energic.)*

Doncs, si sou fort, com diéu, jo ara os invito
a que crideu «Visca l'Imperi!»

SERGI

Oh,, joia!
Es dir que puc cridar?... Per què no ho deien
més aviat, bons senyors! Cor meu, desfógat!
(Cridant.)
Visca la llibertat de nostra terra!
A fòra 'ls invasors! Contra ells, y a l'arma!

(Pausa. — Capitá y Oficial I., resten extranyats del cinisme de Sergi.)

CAPITÁ

Sabeu ab qui parleu?

SERGI

No.

CAPITÁ *(mostrantli el pit ple de creus y estrelles.)*

Y ara?

SERGI

Ah!... Estrelles?
Les hi heu fet veure prou, als polonesos!
Bastantes més n'hi ha al cel y no'ns espanten.

OFICIAL I.

¿S'ha vist cínic igual!

CAPITÁ

Es una fera.

OFICIAL I.

Y els teniu per valents an aquets homes!
Que no ho veieu que amaguen l'impotencia
ab la temeritat?

SERGI

També ho dirieu
quan vam entrâ a Moscou victoriosos.
Coneixeu nostre escut? Aliga blanca;
a una grapa el llorer, a l'altra, el roure,
y un gran fons de rojor. Sang y puresa.
Cor y esperit són, dels colors, el símbol.
Vol dî això que tenim, els polonesos,
el cor ardent y somrisenta l'ànima.

CAPITÁ

Perdreu el plet.

SERGI

Cah! No. S'ha abusat massa
de la nostra paciencia! El jou indigne
fa molts anys que'l sofrim. Es la resclosa
que un dia's romp y en aigua tot s'anega.
La fera no vol êsse inquietada.
La prudencia del poble, en aquets cassos,
se torna ira, y rès tem ni rès l'atura.
La revolta es ja franca y decidida.
¿Què hi fa que en l'enemiga soldadesca,
mercenaria gentussa sens vergonya,
s'hi trobi lo pitjor de cada casa?
Més goig, encara. a l'enfonsals'hi l'eina,
sabê un que, si'ls envia a l'altre barri,
l'humanitat no perderà gran cosa.

CAPITÁ

Ja sabeu, desditxat, vostres paraules
lo que poden costarvos?

SERGI

Què? la vida?...
Sant cristià! què dieu! Ben poca cosa,
la vida de un mortal! Si el cas arriba,
¿no la doneu vosaltres, en defensa
de vostra emperatriu?... Be pot jugàrsela
un miser segador per la justicia
y per la llibertat de tot un poble!

(Entren, per l'escala, Gran Duc y General, Oficial I. *se'n va pel fons.)*

ESCENA IV

CAPITÁ, SERGI, GRAN DUC Y GENERAL

GENERAL *(a Gran Duc)*

Es incendi, Gran Duc!

GRAN DUC

Si, si,... es incendi!

GENERAL

Y eren trets de fusell lo que ara oíem.

GRAN DUC

La guerra es inminent.

GENERAL

Des'que són fòra
els sacerdots, crec que 'l perill aumenta.

GRAN DUC

Deixemlos y que sía 'l que Deu vulga.
Qualsevol, al sentirlos, pensaría
que tot, mal y remei y lluita y calma

depenen de ses mans... Pretenciosos!
Ab les seves raons amaguen l'odi,
que en sa boca hi fa niu l'hipocresía.

GENERAL

Es cert, Senyor.

GRAN DUC

Pero la seva audacia
no m'ha de fê esmenar cap dels projectes.

(S'asseu a la taula y 's disposa a escriure. Sergi no para de mirarlo fixament.)

SERGI *(apart)*

(Verm verinós!... Mireuse'l com tremola!)

GRAN DUC *(a General)*

Ja prou contemplacions!

(Mostrant un paper.)

Lletra rebuda
del Mariscal ¿veieu?... No pot pas esser
més clara y terminant.

GENERAL *(llegint)*

«Vui qu'això acabi.
Repressió y repressió.»

GRAN DUC

Tal la consigna.
Ja que no 'ls puc manar, no vui sisquera
que sía dit que 'ls prego o que 'ls suplico.
No volen secundarme en la batalla?
Tampoc vui agrairlos la victoria.

(Escriu.)

GENERAL *(á Capitá)*

S'han tancat ja 'ls portals?

CAPITÁ

S'ha donat l'orde
y 's compleix, pero aquesta providencia
ha irritat més els anims. No sería
d'extranyar que a hores d'ara Poliatowna
semblés d'un cap a l'altre una foguera.

ESCENA V

CAPITÁ, SERGI, GRAN DUC, GENERAL
Y OFICIALS 2. Y 1.

OFICIAL 2. *(baix a Capitá)*

Capitá: estan perduts!

CAPITÁ

Qui?

OFICIAL 2.

Els de la guardia.

(Capitá se'n va pel fons apresuradament. El Gran Duc deixa d'escriurer. — Al General.)

Pels voltants del Zamek, ja la revolta
ha arribat a un extrem insostenible.
Davant d'un escamot de gent armada,
un paisà ardit cridava ab la veu ronca:
«Mori el Gran Duc!» «Que mori!» responíen
a chor tots els demés. «Volem la testa
del traidor de Polonia!»

(Se senten uns quants trets de canó.)

SERGI *(apart)*

Ah, quin mal trago!

OFICIAL 2.

Sentiu? Trets de canó.

GENERAL *(a Gran Duc)*

Ja'l foc esclata.
Retireuvos, Senyor; ha arribat l'hora.

GRAN DUC

No hi ha salvació, doncs?

GENERAL

No.

OFICIAL 2.

Tot es inutil.
Són les nostres descargues formidables,
mes se fa ja impossible 'l reduirlos.
No respecten pas res: palaus y temples
seran molt aviat un munt de runes.
La pietat ha desertat. Les portes
de la presó han caigut estabellades.
Brandant a bras alsat les dalles lluentes,
com parques infernals, fets unes furies,
els segadors avansen victoriosos.

GRAN DUC

La desfeta es extensa, doncs?

OFICIAL 2.

Horrible!
Veus de terror els uns, clams de venjansa
els altres, van creixent febre y angoixa.

GENERAL

Es que l'espant, la confusió y el dupte
s'apoderen dels nostres?

OFICIAL 2.

Ja no esperen
sinó la mort.

GRAN DUC

Tots, preparemnos
a morir dignament.

GENERAL

Oh, rabia!

GRAN DUC

Digues:
han entrat al palau?

OFICIAL 2.

Fetes estelles
han caigut ja les portes y ara volen
calarhi foc. Com a lleons, hi entraren.
(Trets de canó més aprop.)
Y, al comprobar, llavors, que vos no hi éreu,
quína ira no han sentit!

OFICIAL 1. *(entrant)*

Terrible lluita!
No podeu perdre temps, Gran Duc. El poble
està a punt de assaltar la fortalesa.
(Oficial 2., se'n va pel fons.)
El baluart de llevant ja es d'ells.

GENERAL

Com?

GRAN DUC

Dintre?

GENERAL

Pero, y l'avís?

GRAN DUC

Y el corn?

OFICIAL I.

Es cert! Què esperen?

CAPITÁ *(entrant)*

Impossible!... Han guanyat.

GENERAL

Gran Duc!

CAPITÁ

Salveuvos!

SERGI *(apart)*

No 'ls hi donen ni temps de persignarse!
Tan mateix es crudel, ab ells, la xusma!

GRAN DUC

El meu fill!... el meu fill!...

CAPITÁ

Rès heu de témer
per vostre fill, senyor.

OFICIAL I.

Fa poca estona,
ha embarcat felisment; pero les bales
dels mils sediciosos que sospiten
que os amagueu aquí, la nau alcansen
no deixant que s'apropi a la ribera
el llaud salvador.

GRAN DUC

Oh, Deu!... Com fujo?...

GENERAL

Itentemho, no obstant. Veniu! Seguiume!

(General y Gran Duc fugen per la porta esquerra, seguits de Oficial 1.)

ESCENA VI

CAPITÁ, SERGI, OFICIAL 2. Y AGNA LEMNITZ

(Agna Lemnitz, dona del poble, entra afollada, plena de terror y ab el sofriment al rostre, seguida de Oficial 2. Al adonarse de Sergi, s'esglaia encara més y s'arrauleix cap a la banda esquerra.)

OFICIAL 2. *(a Capitá)*

Morta de pô, han trobat aquesta dòna
vora el portal del Baluart.

(Se 'n entorna a la porta del fons pera vigilar a fora y dona ordres a dos soldats que guarden la porta.)
(Sergi guaita recelosament a Agna Lemnitz.)

CAPITÁ *(a Agna Lemnitz)*

Alseuvos.
Qui sóu y d'ont sortiu?

AGNA

Pietat!

CAPITÁ

Depressa!

AGNA

Me dic Agna Lemnitz... Só filla d'Austria...

SERGI *(apart)*

De la terra dels llops que'ns han fet presa...

AGNA

El meu pobre marit... ell... l'únic home
company fidel de ma atsarosa vida
acaba de morî en crudel martiri
a mans d'aquestes feres...
(Signant a Sergi.)
Què dic, feres?
No,qu'elles tenen cor; un tigre hauria
sentit més compassió...

SERGI *(apart)*

La gata-moixa!

CAPITÁ

Què volíeu?... Digueu!

OFICIAL 2. *(alarmat, desde'l fons)*

Capitá!

VEU LLUNYANA

Alerta!

AGNA

Molt aviat seré mare... Estic als últims...
Jo os suplico, Senyô...

VEU PROPERA

Alerta!

OFICIAL 2.

(Avansant a primer terme, a Capitá, rapidissim y ab gran ansietat.)

Salvemnos!

AGNA

Doneume aculliment en l'hora tràgica!
Un trist recó ont les dalles no hi arribin...

CAPITÁ

Impossible ampararvos, bona dòna.

OFICIAL 2.

En mal lloc heu vingut a cercar vida!
(Oficial 2., se 'n va escapat per la porta de l'esquerra.)

AGNA
(Als peus del Capitá, ab gran desesperació.)

Pel meu pobre fillet que en mi batega,
os prego 'm reculliu... Que ane mi'm matin
no se m'endona res; mes, llensarien
ab mon còs, a les turbes, l'ignocencia...
(Més trets de canó.)

CAPITÁ

No es hora, ara, de planys, desventurada.
Salveuvos com pogueu!
(Se despren de Agna Lemnitz y 's dirigeix al fons.)
Soldats! La porta!
Que 's defensi de ferm, fent resistencia
fins a morir, si cal.
(Se 'n va escapat per l'esquerra.)

ESCENA VII

SERGI PADLOWSKI Y AGNA LEMNITZ

AGNA *(plena de terror)*

Verge Santíssima!...
Y 'm deixen sol ab ell!... ab aquet monstre,
escorpí del infern que un llamp s'endugui!

SERGI

Què sabs tu qui es el monstre, llengua llarga!

AGNA

(Volguentse amparar ab els soldats.)

Els guardies!...

SERGI

(Agafantla per un bras.)

Vina aqui!

AGNA

No!... No 'm fereixis,
per Deu!

SERGI

No,... si no'n mato, jo, de dònes.

AGNA

L'has sentit el meu plany?... Haig de ser mare
molt aviat...

SERGI

Be 'n tens sòrt, que ja 'm venien
temptacions de...

(L'amenassa.)

AGNA

Per Deu!

SERGI

Y doncs,... llenguda?
Si tanta pena sents, perquè t'esbraves
llensant imprecacions?... Més val que resis!...

AGNA

Pel meu pobre filló, deixa'm que visqui...
Pietat per ell, pietat! Misericordia
per l'angelet que no ha nascut encara!

SERGI

Y qui era, 'l teu marit?

AGNA

Qui era?... Qui havia
de sê!... Un pòbre, com tu.

SERGI

Si?

AGNA

Honrat y digne...
tant com tu, sinó més.

SERGI

Tant com jo, 'm basta.

AGNA

Y sens altre pecat ni altre defecte
(que es defecte y pecat, segons vosaltres)
que haver nascut en terres extrangeres.
Y per xô, me l'han mort?... Per xô, li donen
un afrentós martiri?... per xô?... digues!...
Oh, malehida guerra, que ets ingrata!

SERGI

Si,... es just, el sofriment.

AGNA

Ho reconeixes?

SERGI

La teva indignació també es ben justa,
si 's mira fredament... Tant com la nostra!

AGNA

Ah!... Tens cor, tan mateix?

SERGI

Serà que, al dirme

que has de ser mare aviat, un broll d'idees
m'ha fet pensâ en la meva... que ja es morta.

(Molt emocionat, se posa els dits de la ma dreta als llavis y envia un petó al cel.)

AGNA *(apart)*

Gracies, Deu meu, que un raig d'amor li envies!

SERGI
(Després d'una curta pausa, s'hi acosta compassiu.)

Com deu patî en'questa hora la teva ànima
repartint el dolor tota amorosa
entre un mort y un nonat!... Te compadeixo!

AGNA *(asserenantse)*

Ja no 'm tens odi, doncs?...

SERGI

No, pobra viuda!
Que poc coneixes el meu cor!... Dius odi?
Si no 'n tinc ni als butxins!... Fins a n'ells planyo.
(Ab energia.)
Odi el sento, y ben ferm, contra les gestes
dels opressors malvats, dels poderosos;
odi tinc als governs de tiranía,
pero, ane tu, que ets carn de carn del poble,
que ets tan pobre com jo y com jo ets esclava
del egoisme humà? No, criatura!
Ane tu, nó... Si ab sang de ma ferida
batejaría ara mateix els llassos
de la nostra amistat, de la miseria
y l'infortuni nostres!

AGNA *(ab extranyesa)*

Cert?

SERGI

Certíssim!
Tu ets forastera, si, pero ets vinguda

a compartî ab nosaltres la pobresa...
El pa y el vi ab tu rai, ja vui partirme'ls;
mai ab aquets superbs que, plens d'astucia,
venen, cobdiciosos, en mal hora,
a xuclarse la suor dels que treballen.

AGNA

Y ¿ets tu, qui 'm plany?

SERGI

Jo, soc.

AGNA

Y com no vésses
en mon cos ta venjansa?

SERGI

Tranquilisa't!

AGNA

Es que la sang dels enemics que 't volten
no 't fa sed com als altres?

SERGI

Austriaca,
l'amor patri no es pas lo que tu 't penses.
No ve tot de la sang... vols fer la prova?
Deixa que aquet fill teu, plansó de vida
que dús tan amorosa a les entranyes
y es sang de foraster — sang extrangera! —
besi la llum del sol aquí, a Polonia,
en aquet gran ducat, en'questa banda
dels Càrpats gegantins. Deixa'l que neixi;
deixa'l que neixi aquí, en la malhaurada
terra de promissió, aixoplug d'ineptes,
¡quina visió tindrás, consoladora!
Deixa que, a son redós, trastegi dies
y mesos y anys, jugant ab la mainada,
arrelant afeccións santes y pures,
coneixent del amor tots els matisos,

veuras com ton infant, ab inconsciencia
primerament, més tart conscient, fet home,
estimarà les glories de la terra
que haurà estat son bressol, y, al adaptarse'n
els usos y costums dels que hi conviuen,
la parla y fins l'ambient li seran propis.
Estimarà eixes coses, que per santes
tindrà molt aviat y vindrà un dia
en que trobarà extrany qué tu, sa mare,
no sols no les estimis y respectis,
sinó que les denigris fentne mofa.

(Anant cap al mirador.)

No 's compon sols de sang, oh, no, una rassa,
que es tradició, ademés, y experiencia;
llar y treball y amor... y tantes coses...
que no saben que són, els aixuts d'ànima,
ni les podran capir mai de la vida.

(Sorprès per lo que veu en la llunyania, fa senya a Agna pera que i vagi a guaitar.)

Dolsa enemiga meva,... atansa't, guaita...
La veus, dalt del rocam, l'ombra fatídica?

AGNA

(Guaitant esglaiada.)

Es el Gran Duc!

SERGI

Gran Duc... abans, ho era.
Ara es un trist mortal, més trist que 'ls altres.

AGNA

A la llum de les teies, sis dels vostres
el cerquen ab dalè...

SERGI

Es, de la tragedia,
l'epíleg imminent.

AGNA

Les naus s'allunyen...
Ja cau desvanescut... L'aconsegueixen...

SERGI

Bon cop de dalla an ell, y per l'espatlla,
com a traidor que ha estat!

AGNA
(Ab un crit d'esglai, per lo que veu.)

Horror!

SERGI

Ni un xiscle!

AGNA *(a Sergi)*

Assassíns!

SERGI

Venjadors!... Aixís acaben
l'ambició y l'orgull dels cucs de terra.

AGNA

Sia pel vostre afront, fills de Polonia!

SERGI

Sia pel sant amor dels uns y els altres!
(Gran remor de veus y crits que s'apropen.)

DALLAIRE I. *(Desde fòra)*

A fòra els invasors!... A fòra els lladres!

SERGI

Oh, santa indignació, alabada síes!

DALLAIRE I.

Guerra a mort als tirans!

AGNA

Oh! venen!

SERGI
(Contestant al crit de fòra.)

Guerra!

DALLAIRE I.

Visca la llibertat!

MOLTES VEUS

Visca!
(Els soldats del fons apunten ab l'arma.)

SERGI *(pels soldats)*

No!
(Els soldats disparen.)

Ah, cínics!

(Un gran escamot de segadors y gent del poble, duent una bandera blanca y roja y armats de fals y dalles, invadeixen la escena. Els segadors primers, al entrar, fereixen als soldats, que cauen morts.)

ESCENA ULTIMA

SERGI, AGNA, DALLAIRES I., 2. Y 3., y gent del poble ab altres dallaires.

SERGI *(a Dallaire I.)*

La revolta, com va?

DALLAIRE I.

No com voldríem.
Nostre cap-devanter, el gran Kosciusko
ha caigut malferit, a Maciovice.

DALLAIRE 2.

El crim clama venjansa.

SERGI

Avant, dallaires!

DALLAIRE 1.

Els cossacs que en la testa 'l colpejaren
han dit que, un cop vensut, exclamà l'hèroe:
«Finis Poloniæ!»

SERGI

No!... Això no es possible!
En boca de un valent fora blasfemia,
y en Kosciusko es valent. Ni que m'ho jurin,
ho crec. Som espartans! Viurà Polonia
mentres resti abrassat a sa bandera
un tan sols dels seus fills.

DALLAIRE 3.

Companys, venjansa!

DALLAIRE 1.

Mori el Gran Duc, nostre butxí!

SERGI

No... Ho sento,
pero heu fet tart, minyons. «Deu el perdoni»
haveu de dir, si acas, que sa superbia
ha pagat ja ab la vida.

TOTS *(ab un crit de joia)*

Ah!

DALLAIRE 2.

(Per Agna.)

Doncs que morin
ab ell els forasters!

AGNA

(Corpresa d'esglai y de por, arraulintse.)

Pietat!

SERGI *(a Agna)*

No temis.
(Als Dallaires.)
La coneixeu, potser?

DALLAIRE 3.

Si! Es austriaca!

SERGI

Es austriaca? y qué?

DALLAIRE 1.

Que mori!

SERGI

Enrera!
Qui es el valent que gosarà ferirla?

DALLAIRE 2

A mort, també, els austriacs!

AGNA

Pietat!

DALLAIRE 1.

Que mori!

SERGI

Enrera, os torno a dir, mala negada!

TOTS *(a chor)*

Que mori! Sí!

SERGI

Deixèula, aquesta dòna!

L'esperansa esclaféu matant an ella!
Dú una ànima viventa a les entranyes!

DALLAIRE I.

Una herencia de dol més, per Polonia!

SERGI *(a Dallaire I.)*

De dol, dius?... y per què? Potsê'ns espera
un pervindre d'amor!... ¿qui ho sab què hi porta?
(signant a l'espitllera-mirador per ont comensa a veure's clarejar l'auba.)
Guaiteu enllà, companys. La llunyanía
s'aclareix per moments... Veieu? Es l'auba.
Vesllums de sang hi ha en sa rojor. Què implica!
Darrera d'eixa sang potser s'aixequi
un sol de germanor que, a la vegada
que encengui els cors humans, arbori els pobles
que viuen oprimits damunt la terra.

DALLAIRE I.

¡Dret al Sol, doncs!

(Els dallaires se'n van per l'esquerra.)

SERGI

Si, tots!...

AGNA
(Als peus de Sergi, ab profon agraiment.)

Mercès, dallaire!

SERGI

Les mercès a ton fill, dolsa enemiga,
Es ell, qui t'ha salvat; ell, l'esperansa
que a ml'm dona dalit per' cridâ ab forsa:
Visca la llibertat de nostra terra!

TELO RAPID

OBRES DE JOSEP BURGAS

Primera volada	agotada.
Intimes Vulgars	íd.
Vidamor	1 pta.
Fruit d'amor	2 «
El llibre dels petons	0,50

TEATRE

La carn. Quadro dramàtic (arreglo)	1 pta.
Jordi Erín. Episodi dramàtic	0,50
Calvari amunt. Drama en un acte	1 pta
Divagant. Monòleg (arreglo)	0,50
La carretera nova. Caricatura en un acte	1 pta
Peus de plom Monòleg còmic	0,50
Les germanetes. Caricatura en un acte	1 pte.
El ram de la passió. Monòleg còmic	0,25
De cà'n Tunis a la Vicaría. Diàlec	0,25
La mà del home. Monòleg (arreglo)	0,25
Estil Imperi. Episodi galant	1 pta.
Ombres d'amor. Fantasía en un acte	1 pta.
Torre Torretes, Sainet en un acte	1 pta.
Els Segadors de Polonia. Episodi dramàtic	0,50

UNA PESET